

สภาวะมนุษย์ในปรัชญาภคชนมูรติ

Human Condition in Krishnamurti's Philosophy

ชญาดา ราศรีจันทร์ (Chayada Rasrichan)¹

ชัยณรงค์ ศรีมันตะ (Chainarong Srimanta)²

สกุล อ้นมา (Sakun Onma)³

Received: December 2, 2019

Revised: February 3, 2020

Accepted: March 10, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดสภาวะมนุษย์ในปรัชญาภคชนมูรติ โดยศึกษาข้อมูลจากหนังสือ งานเขียน วิดีโอ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า สภาวะมนุษย์ในปรัชญาภคชนมูรติ สามารถมองได้หลายมิติ เพราะมนุษย์มีชีวิตที่มีเงื่อนไขจากความกลัว ความทะเยอทะยาน และความปรารถนา ความสับสน ความริษยา และใช้ชีวิตที่มีทุกข์ขัดแย้งกัน มนุษย์สร้าง โลกนี้ขึ้นมาโดยมีตัวตนและการรับรู้ต่าง ๆ จากประสาทสัมผัสที่ถูกบดบัง กล่าวคือ มนุษย์ต่างถูกลวงให้มีตัวตนจากความจริงและการแสวงหาความรู้ แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์สามารถมีอิสรภาพได้ ภคชนมูรติไม่ต้องการให้ผู้คนยึดติดในแนวคิดของเขา จึงกระตุ้นให้ตื่นรู้อย่างมีสติรู้สึกตัวในทุกสภาวะจิตใจ มีการสืบสวนอย่างที่มีนัยเป็น

¹ หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Master of Arts Program in Philosophy, Department of Religion and Philosophy, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

^{2,3} ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Department of Religion and Philosophy, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

อยู่จริงโดยปราศจากการตัดสิน เขาเชื่อว่า ในการตื่นรู้ทั้งหมดโดยรวมว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับจิตใจที่เสรีนั้นทำได้

คำสำคัญ: สภาวะมนุษย์, ปรัชญา, การรู้สึกตัว, การตื่นรู้, กฤษณมูรติ

Abstract

The purpose of the research is to study concepts of human condition in Krishnamurti's philosophy from books, writings, video as well as the related research. The data was analyzed and synthesized systematically, and finally, presented in a descriptive manner.

The research findings were as follows: The human conditions in the philosophy of Krishnamurti can be viewed in many dimensions because all humans have their life conditioned by fears, ambitions, desires, confusions, envies and suffer confliction. Humans created this world with existence of self and the various senses from the conscious were obscured. Humans are deceived by the truth and knowledge, but they have the freedom to choose. Krishnamurti does not want people to accept his ideas. He encourages the awareness of self-consciousness; the mind should be investigative of the truth and honest without judgment. He believes in total awareness as being essential for a free mind.

Keywords: Human Condition, Philosophy, Consciousness, Awareness, Krishnamurti

บทนำ

เมื่อมีกำเนิดมนุษย์ การอยู่ร่วมกันในสังคมและการพัฒนาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์เชื่อมโยงเข้าหากันจนเกิดเป็นโลกยุคโลกาภิวัตน์ มนุษย์สามารถพัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ รอบตัว ความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ความเจริญเติบโตจากเทคโนโลยีนั้นช่วยขยายและเพิ่มความสุขให้กับมนุษย์ แต่ความเจริญเติบโตก็กลับมาพร้อมกับการทำลายเช่นกัน กล่าวคือ เทคโนโลยีไม่ได้แก้ปัญหาภายในจิตใจ

ของมนุษยชาติ เพราะเมื่อเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าขึ้น กลับพบว่ามนุษย์ยังมีความเครียด ความทุกข์ ความขัดแย้งในตนเองและสังคมเพิ่มมากขึ้น มนุษย์สร้างความเสียหายให้กับเพื่อนร่วมโลก ไม่แสวงหาความสุขที่แท้จริง ปัญหาต่าง ๆ เกิดจากจิตใจอันสับสน และซับซ้อนของมนุษย์เองซึ่งสร้างมาจากความคิด ความเชื่อ และการปรุงแต่งของนิสัยที่โน้มไปทางการทำลายล้างของมนุษย์เองเป็นปัญหาหลัก การที่จะทำให้มนุษย์หันมาสืบค้นคุณค่าภายในตนเองน่าจะนำไปประโยชน์มาให้แก่มนุษย์มากกว่าความสนใจในวัตถุที่ไม่ให้ความสุขสงบที่แท้จริงได้

เนื่องจากมนุษย์ให้ความสำคัญกับตนเองมากเกินไปจนกลายเป็นแนวคิดยึดตนเองเป็นศูนย์กลางที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มีความเห็นแก่ตัว และให้ความสำคัญกับตนเองเป็นที่ตั้ง มนุษย์เป็นศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่างในโลก มนุษย์สามารถทำสิ่งที่เขาต้องการ แต่การมีชีวิตอยู่จริงของมนุษย์นั้นจะต้องเข้าใจตนเอง ในปรัชญาอัตถิภาวนิยม (existentialism) คีร์ เคอเกอร์ด (Kierkegaard, 1813-1855 อ้างถึงใน ศุภชัย ศรีศิริรุ่ง, 2515) กล่าวว่า “ไม่มีความจริงนิรันดร์ให้ยึดเหนี่ยวตายตัว ความจริงที่แท้คือ สภาพของมนุษย์ (human condition) ในแต่ละขณะ” ปรัชญาสายนี้ไม่สนใจค้นคว้าหาความเป็นจริงที่อยู่ภายนอกตัวแต่มุ่งสนใจหาความเป็นจริงที่มีอยู่ภายในของมนุษย์แต่ละคนซึ่งต้องรับรู้และปฏิบัติด้วยตนเอง

ในทำนองเดียวกันกับนักปรัชญาชาวอินเดีย จิตฑู กฤษณมูรติ (Krishnamurti, 2012) กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนเป็นผู้ให้ความหมายแก่ชีวิตและโลก โลกจะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับการกระทำของมนุษย์ เขาระตุ้นให้มนุษย์ค้นหาวิถีทางนำไปสู่ความหมายของการมีชีวิตที่แท้จริงและเข้าใจถึงความจริงแท้ของสภาวะมนุษย์ ในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 วิทยาศาสตร์เริ่มเข้ามามีบทบาทแทนที่ศาสนา เป็นความคิดสมัยใหม่นิยม (modernism) เมื่อศาสนจักรซึ่งยึดถือในพระเจ้าองค์เดียวกันเกิดการแตกแยก องค์กรใหม่ ๆ จึงเกิดขึ้นมากมายเพื่อถ่วงดุลระหว่างวิทยาศาสตร์และศาสนา หนึ่งในบรรดาองค์กรใหม่นั้นก็คือ สมาคมเทวญาณวิทยา พวกเขาเชื่อกันว่า การค้นหาและอบรมดูแลผู้ที่จะมาเป็นยาน (vehicle) ในบทบาทแห่ง “ครูของโลก” นั้นเป็นภารกิจของพวกเขา ด้วยลักษณะพิเศษของกฤษณมูรติและผู้มีอำนาจในสมาคมเห็นรัศมีอันเปล่งประกายอยู่รอบตัวและมีแววตาอันน่าอัศจรรย์ เขาจึงถูกเลือกมาให้ เป็นครูของโลก โดยกลุ่มคนที่เชื่อว่ามนุษยชาติกำลังจะก้าวสู่ยุคใหม่ คือ ยุคแห่งพระศรีอริยเมตไตรย ในฐานะที่ช่วยให้

มนุษยชาติให้รอด มีภารกิจเพื่อสร้างศาสนา กฤษณมูรติถูกเลี้ยงดูอย่างระมัดระวัง โดยผู้นำของสมาคมเพื่อเตรียมการให้เขารับบทบาทอันพิเศษนี้ ได้มีการก่อตั้งสมาคมดวงดาวแห่งตะวันออกซึ่งเป็นองค์กรใหญ่ มีสมาชิกและทรัพย์สินมากมาย

เมื่อปี ค.ศ. 1929 กฤษณมูรติเกิดการต่อต้านปฏิวัติต่อสมาคม เขาปฏิเสธหน้าที่บทบาทการเป็นผู้นำทางศาสนา เขาได้ยุบพรรคและประกาศว่า สิ่งที่เขาต้องการคือ “การปลดปล่อยมนุษย์ให้เป็นอิสระโดยปราศจากเงื่อนไข” (set man absolutely, unconditionally free) กฤษณมูรติเริ่มต้นจากการปฏิเสธความรู้แบบแผนดั้งเดิมทั้งหมดที่ถูกครอบงำ การกระทำในครั้งนั้นของเขาดูเหมือนกล้าหาญมากและเป็นการพิสูจน์ให้เห็นถึงความเป็นอิสระอย่างที่สุดในจิตวิญญาณของเขา กฤษณมูรติได้สอนแนวทางโยคะแห่งสติขึ้นเป็นทางสายใหม่ให้คนรุ่นหลังเลือกเดินเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งสายที่มุ่งปัญญา มากกว่าศรัทธาต่อพระเจ้า เพราะแนวทางนี้จะไม่ยอมพึ่งพาใครนอกจากตนเอง การสอน คือ เป็นผู้สังเกตดูสภาวะต่าง ๆ ในจิตของตนเองอย่างให้สุดเท่านั้น (สุวินัย ภรณวลัย, 2550, หน้า 134)

กฤษณมูรติมีแนวคิดที่มุ่งปลดปล่อยผู้คนให้เป็นอิสระจากกรงขัง จากสภาวะความกลัวทั้งปวง และไม่ต้องการก่อตั้งศาสนาใหม่ ความสำคัญของการพึ่งตนเอง โดยเฉพาะในมิติทางด้านจิตใจโดยไม่ยึดถือสิ่งใดเป็นที่พึ่ง สภาวะจิตใจต่างมีความซับซ้อนและหลากหลายมิติ สิ่งสำคัญเขามีแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสังคมและโลกอย่างชัดเจน เริ่มจากการเปลี่ยนแปลงตนเองก่อนเพื่อแสวงหาความจริงและชีวิตด้านการมีชีวิตอยู่คือการค้นหาสัจจะด้วยตนเอง มนุษย์ควรมีเสรีภาพและมีการปฏิวัติอยู่ภายในอย่างไม่หยุดยั้ง เป็นการเปลี่ยนแปลงภายในเพื่อการแสวงหาการตื่นรู้ในปัจจุบัน ตามธรรมชาติของมนุษย์นั้น มีความทุกข์ ความอยาก ความกลัว ความอิจฉา ความรัก รวมถึงความอิสระเหมือนกันทุกคน ทางด้านร่างกายสุดท้ายทุกคนก็พบจุดจบ คือ ความตาย ซึ่งมนุษย์สามารถสัมผัสกับสภาวะเหล่านี้ได้ทุกคน งานเขียนของกฤษณมูรติ มีการเชิดชมมนุษย์ผู้มีปัญญาและการสร้างเอกลักษณ์ของบุคคลผู้มีอิสระขึ้นมา (ปิยณัฐ ประถมวงษ์, 2554, หน้า 91) เขาเป็นผู้แสวงหาสัจจะและการตื่นรู้โดยทำทลายมนุษย์ให้มีการเปลี่ยนแปลงตนเอง แนวคิดที่ว่า มนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงสู่สภาวะใหม่ได้โดยไม่ต้องใช้ความรู้ เหตุผล แต่เป็นการเปิดใจต่อสิ่งที่เรียกว่า ความจริงหรือสัจจะ (truth)

เพื่อการตื่นรู้โดยมุ่งเน้นไปที่การสังเกตจิตสำนึกและกล้าที่จะเปลี่ยนโดยการเฝ้าดูกระบวนการคิดนั้นและการทำความเข้าใจโดยไม่มีการตัดสิน

ผลงานของเขาประกอบด้วยวิดีโอกว่า 500 ม้วน รวมถึงการสนทนาระหว่างกฤษณมูรติและกลุ่มนักวิชาการ นักวิทยาศาสตร์ เกือบทั้งหมดเป็นเรื่องของการทำความเข้าใจชีวิต เขาจึงใช้วิธีการสืบค้น (investigation) และการตั้งคำถาม หรืออีกวิธีหนึ่ง คือ การเสวนา (dialogue) การเสวนา คือ การมีส่วนร่วมอย่างสดใหม่จากบทสนทนานั้นจนเกิดการรู้แจ้งอันจะเกิดขึ้นได้ โดยความใส่ใจที่ไม่กำหนดเพ่งในทิศทางใดและปราศจากศูนย์กลาง (undirected attention without center) จะเข้าไปเปลี่ยนเซลล์ของม้านสมองและจัดสภาวะที่ถูกกำหนดออกไป (กฤษณมูรติ, 2549, หน้า 7-15) กฤษณมูรติไม่ได้เสนอคำตอบที่เป็นหลักสูตรสำเร็จใด ๆ แต่ในขณะที่มีการเสวนา เขาจะสืบค้นให้เห็นอย่างชัดเจนโดยวิธีการสังเกต (observe) และตั้งคำถาม ทำความเข้าใจขั้นตอนกระบวนการความคิดของตนเองเป็นหลักสำคัญในสภาวะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ได้แก่ ความกลัว ความทุกข์โศก ความอิจฉา ความขัดแย้ง ความเกลียดชัง และอื่น ๆ ซึ่งสภาวะเหล่านี้ล้วนเกิดจากความคิด (thought) ของตนเองทั้งสิ้น เขากล่าวว่าความคิดแบ่งมนุษย์ให้แยกออกจากกันทางภูมิศาสตร์ทำให้เกิดชาติ ศาสนา ความเชื่อ ความคิดแบ่งแยกมนุษย์ให้ต่างกัน การแบ่งแยกทำให้เกิดปัญหาสงครามและความขัดแย้ง ซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานในการดำรงอยู่ของมวลมนุษยชาติ เพื่อสร้างความเข้าใจตามแนวคิดกฤษณมูรติได้อย่างถูกต้อง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดสภาวะมนุษย์ในปรัชญา กฤษณมูรติว่ามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างไร สภาวะที่แท้จริงของมนุษย์เป็นอย่างไร เมื่อเข้าถึงสภาวะที่แท้จริงของมนุษย์ได้แล้ว ชีวิตจะเป็นอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า จะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์กับยุคสมัยที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งในสังคมปัจจุบันเพื่อให้มนุษย์สามารถตื่นรู้ในสภาพความเป็นจริง โดยไม่มีการครอบความคิดใดมาปิดกั้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดสภาวะมนุษย์ในปรัชญา กฤษณมูรติ

การทบทวนวรรณกรรม

চারত্বন নুয়ুপরম (2552) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความตายในทัศนะของภุณณมูรติ จากการศึกษาพบว่า ความตายในความหมายของภุณณมูรติ คือ การตายของความคิด การยึดติด และการตายจากตัวตน ซึ่งเป็นการตายขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นการตายทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นการตายร่วมกับการมีชีวิตอยู่ โดยภุณณมูรติเห็นว่า การมีชีวิตอย่างแท้จริงคือต้องตายจากความคิด การยึดติดและความรู้ เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่แท้จริง คือ การรับรู้ในความเป็นปัจจุบันและต้องอยู่ในปัจจุบันขณะเท่านั้น ความจริงเป็นสิ่งที่อยู่ในปัจจุบัน สิ่งเก่าทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นความคิด ความรู้ประสบการณ์ล้วนเป็นอุปสรรคในการนำไปสู่ความจริงของชีวิต และความตายเท่านั้นที่จะนำไปสู่ชีวิตที่แท้จริง ความตายและชีวิตจึงเป็นสิ่งเดียวกัน ทางด้านปรัชญาภุณณมูรติมองว่าการเห็นความจริง คือ ความเป็นปัจจุบันได้ก็ต่อเมื่อเรามีสมาธิ การเจียบลงของความคิดเป็นภาวะแห่งการใส่ใจหรือการเฝ้าดูโดยไม่มีการปฏิเสธหรือต่อต้านในทุกสิ่งทุกอย่างที่กำลังเผชิญ ไม่ว่าจะเป็ความรู้อีกหรืออารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เฝ้าดูอย่างไม่ปิดเป็อน การเฝ้าดูซึ่งเป็นกระบวนการของสมาธิจะทำให้เรารับรู้ความจริงของสิ่งต่าง ๆ ได้ ซึ่งสมาธิไม่ได้เกิดจากการฝึกฝน มันจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเราใส่ใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะเท่านั้น ส่วนเรื่องความรู้ ภุณณมูรติเห็นว่า ไม่มีความรู้สมบูรณ์ เพราะเมื่อเรารับรู้สิ่งใดสิ่งนั้นก็จะเป็สิ่งที่เก่า เราไม่สามารถรับรู้ความจริงได้จากประสบการณ์ เพราะประสบการณ์ หมายถึง ความรู้เดิม และการคิดหาเหตุผลก็ไม่สามารถนำเราสู่ความจริงได้เช่นกัน เราจะรับรู้ความจริงได้โดยประสบการณ์ตรงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเท่านั้น ซึ่งการเรียนรู้เพื่อเข้าถึงความจริงได้ต้องเป็อิสระจากสิ่งรู้หรือสิ่งที่ถือเป็ความรู้เดิมด้วย ทางด้านความดีไม่ได้เกิดจากความคิดแต่เกิดจากการกระทำจึงเป็เรื่องของปัจจุบัน ความดีไม่ได้อยู่ในอดีตและอนาคต ความดีหมายถึง ระเบียบสมบูรณ์เป็ระเบียบภายในที่ปราศจากความขัดแย้ง ซึ่งเป็การมองเห็นภาวะความจริงโดยไม่มีต่อต้านหรือปฏิเสธ นอกจากนี้ความดียังหมายถึงความรักด้วยเช่นกัน เพราะเมื่ออยู่ในภาวะแห่งความรัก จิตใจจะเต็มไปด้วความเมตตา ความบริสุทธิ์ ปราศจากการยึดมั่นและการครอบครองจิตที่อยู่ในภาวะแห่งรักจะมีความเบิกบาน สดชื่น และเป็นอิสระจากสิ่งครอบงำใด ๆ ซึ่งความเป็นอิสระเกิดขึ้น

จากการเข้าใจตนเอง การมองเห็นทุกอย่างในตัวเองโดยปราศจากการตัดสินและปฏิเสธเป็นการซื่อสัตย์กับตนเอง ซึ่งความดีจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยกระบวนการแห่งสมาธิด้วยเช่นกัน

พระมหาสาธิต ฐิตธมโม (จันทคาม) (2555) ศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์เรื่องชีวิตและความตายในพุทธปรัชญาเถรวาทกับภุชฌมูรติ ผลการวิจัยพบว่า พุทธปรัชญาเถรวาท มองความจริงของชีวิต คือ กายและจิต ทั้งสองสิ่งเป็นสภาพความจริงแท้เช่นเดียวกัน แต่อยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงตามกฎไตรลักษณ์ การเปลี่ยนแปลงของกายและจิตเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นกับมนุษย์อยู่ตลอดเวลา โดยหลักใหญ่พุทธปรัชญาเถรวาทได้แบ่งความตายออกเป็นสองชนิด คือ ความตายที่สิ้นสุดของร่างกายและจิตใจในภพชาติหนึ่ง กับความตายชนิดที่สอง คือ ความดับไปแห่งรูปนามทุกขณะแห่งสังขารธรรมนับครั้งไม่ถ้วนในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ส่วนการศึกษามโนทัศน์เรื่องชีวิตและความตายในทัศนะของภุชฌมูรติ ทำให้ทราบถึงความตายทางกายภาพซึ่งเป็นสิ่งที่ภุชฌมูรติเห็นว่า เป็นความจริงหนึ่งเพราะเป็นสิ่งที่ประจักษ์อย่างเด่นชัด แต่เขาไม่เห็นด้วยกับบทสรุปที่นิยามความหมายของชีวิตและความตายไว้อย่างตายตัว เห็นว่าชีวิตมนุษย์มีการเคลื่อนไหวในความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ล้วนเป็นความสืบเนื่องของจิตที่ความคิดสร้างขึ้น ภุชฌมูรติเห็นว่า ชีวิตมนุษย์มีการเคลื่อนไหวในความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทัศนะเรื่องความตาย คือ การสิ้นสุดของความคิด ยุติความสืบเนื่องของความคิด ภุชฌมูรติไม่เห็นด้วยกับแนวคิดการเวียนว่ายตายเกิด เนื่องจากภุชฌมูรติเห็นว่า บทสรุปภุชฌมูรติเหล่านี้เป็นเพียงเหตุผลซับซ้อนโดยความคิด ไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่กำลังเป็นอยู่ เรื่องชีวิตและความตายของภุชฌมูรติตั้งอยู่บนพื้นฐานของอัตตา ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ในทุก ๆ ด้านที่เชื่อมโยงอยู่กับอัตตา และยังไม่ถึงขั้นเลยความเป็นตัวตน

ปิยณัฐ ประถมวงษ์ (2554) ศึกษาเรื่อง วาทกรรมความรู้ในงานเขียนของภุชฌมูรติ มีวัตถุประสงค์งานวิจัยนี้เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความรู้และการแสวงหาความจริงของภุชฌมูรติ เพื่อแสดงให้เห็นว่า ความรู้ในงานเขียนของภุชฌมูรติเป็นวาทกรรมตามแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ โดยการมองงานเขียนว่า เป็นตัวบทที่เกิดจากกระบวนการประกอบสร้างตัวตนและความหมายให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ โดยมีลักษณะเป็นชุดของความคิดที่แฝงเร้นด้วยอิทธิพลและอุดมการณ์ของสังคม ผลการศึกษา

พบว่า กฤษฎณมูรติแบ่งความรู้ออกเป็น 2 ระดับ คือ 1) ความรู้ที่ครอบงำซึ่งเป็นความรู้ตามจารีตที่เกิดจากการพึ่งพาครู พ่อแม่ สังคม ศาสนา วิทยาศาสตร์ หรือแม้กระทั่งความรู้ใด ๆ ก็ตาม และ 2) ความรู้ในระดับปัญญา กล่าวคือ สัจจะแห่งการดำรงอยู่อย่างไร้อัตตาและเป็นอิสระจากความรู้ที่ครอบงำ สัจจะดังกล่าวสามารถเข้าถึงได้โดยการหยั่งรู้ด้วยปัญญาของตนเอง แม้ปรากฏการณ์เบื้องต้นของงานเขียนจะกล่าวถึงการแสวงหาความจริงอย่างเป็นอิสระจากความรู้ที่ครอบงำ แต่เมื่อใช้กรอบวาทกรรมของ มิเชล ฟูโกต์ มาสำรวจหาสิ่งที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังงานเขียนจะพบว่า มีภาคปฏิบัติการของวาทกรรมที่ประกอบสร้างความหมายขึ้นมาภายใต้วาทกรรมวิทยาศาสตร์สมัยใหม่และวาทกรรมเชิดชูตะวันออก แนวคิดเรื่องความรู้และการแสวงหาความจริงในทัศนะของกฤษฎณมูรติจึงมิใช่ความรู้ที่เป็นอิสระจากความรู้ที่ครอบงำ หากแต่ตกอยู่ภายใต้วาทกรรมดังกล่าว ซึ่งปะทะซับซ้อนเกี่ยวพันเพื่อช่วงชิงและผลิตสร้างความหมายให้กับตัวบทผ่านเทคนิคกลไกต่าง ๆ เนื่องจากงานเขียนของกฤษฎณมูรติอยู่ท่ามกลางบรรยากาศสังคมโลกปัจจุบันที่มีทิศทางการคิดหันหน้าสู่ความรู้แบบตะวันออก ผลจากภาคปฏิบัติการของวาทกรรมดังกล่าวจึงมีอิทธิพลทำให้เข้าใจว่า แนวคิดในงานเขียนของกฤษฎณมูรติอยู่ในสถานะของความรู้ที่เป็นความจริง

สุวรรณา เจริญธนาภิต (2549) ศึกษาเรื่องตัวตนในทัศนะของ กฤษฎณมูรติจากการศึกษาสรุปได้ว่า ตัวตนเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากความคิดและความทรงจำซึ่งเข้ามาพันพันนาการกับตัวตน ทำให้ตัวตนยึดติดและถ้อยมั่นในตัวตน จนเป็นสาเหตุแห่งปัญหา เป้าหมายของตัวตนคือการพัฒนาตัวตนเพื่อเข้าสู่ความเป็นอิสระที่อยู่พ้นไปจากตัวตนที่ถูกสร้างขึ้นจากความคิดและความทรงจำ และวิธีการเข้าสู่เป้าหมายของตัวตน คือ การปฏิบัติสมาธิ ซึ่งไม่ใช่วิธีการเพ่งหรือการท่อง แต่เป็นการตระหนักรู้ถึงความจริงของสรรพสิ่ง ปัจจัยที่มีผลต่อแนวคิดเรื่องตัวตนของกฤษฎณมูรติแบ่งออกเป็นปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกประกอบด้วยบริบททางสังคม ขณะนั้นได้เกิดการตื่นตัวของบรรดาปัญญาชนเพื่อเรียกร้องเอกราชทางการเมืองจากอังกฤษ อีกทั้งยังมีสมาคมเทวญาณวิทยา ซึ่งเป็นผู้เล็งดูและให้การศึกษากว้างขวางของเขา ส่วนปัจจัยภายในประกอบด้วย ความรู้สึกโศกเศร้าจากการตายของน้องชายเป็นแรงผลักดันที่ทำให้หนึ่งและไตรตรองในสมาธิ และเกิดการตระหนักรู้จากการนั่งสมาธิ

อุดมเดช รัตนบัญญัติ (2552) ศึกษาเปรียบเทียบการเจริญสติของหลวงพ่อเทียนจิตตสุโข กับความรู้สึกตัวของจิตพุ กฤษณมูรติ ผลของการศึกษาทำให้เห็นถึงความเหมือนของคำสอน คือ การมีสติ (ระลึกได้) และสัมปชัญญะ (ความรู้ตัวทั่วพร้อม) ในการดำเนินชีวิตให้เป็นปกติสุขในปัจจุบันขณะหรือปัจจุบันอารมณ์ การเจริญสติกับความรู้สึกตัวมีความหมายที่ใกล้เคียงกัน หลวงพ่อเทียนเน้นถึงการให้รู้สึกตัว ซึ่งกฤษณมูรติได้ให้ความหมายของคำว่า รู้สึกตัว คือ การรับรู้เป็นทั้งหมดโดยไม่แบ่งแยกหรือปฏิเสธ ส่วนความแตกต่าง คือ การเจริญสติของหลวงพ่อเทียนเน้นการกระทำให้มากและมีเทคนิคและรูปแบบวิธีปฏิบัติในการเจริญสติอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ส่วนความรู้สึกตัวของกฤษณมูรติปฏิเสธการสั่งสอนอบรมหรือการฝึกปฏิบัติใด ๆ ความรู้สึกตัวเป็นไปเองตามธรรมชาติที่มีอยู่แล้ว โดยการรับรู้ความเป็นไปทั้งหมด ไม่แบ่งแยกหรือตั้งเป้าหมายไว้ก่อนเพื่อที่จะบรรลุผลถึงสิ่งใดจากความรู้สึกตัว ส่วนผลจากคำสอนมุ่งให้เกิดปัญญาความเข้าใจชีวิตและรู้เห็นตามความจริงของธรรมชาติที่ปรากฏอยู่เสมอ

อย่างไรก็ดี งานวิจัยที่กล่าวในข้างต้นเป็นการศึกษาแนวคิดของกฤษณมูรติในเรื่อง ชีวิตและความตาย ปรัชญา ความรู้ ตัวตน และความรู้สึกตัว แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมสภาวะมนุษย์ในประเด็นอื่น ๆ ในแนวคิดของกฤษณมูรติในมิติด้านจิตใจและเพื่อเพิ่มมุมมองการศึกษาให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์แนวคิดสภาวะมนุษย์ที่ปรากฏอยู่ในงานของกฤษณมูรติ ทั้งจากงานเขียน วิดีโอ หนังสือ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการเข้าร่วมฟังกิจกรรมเสวนาที่มูลนิธิธันวีภักขณา โดยจะคัดจากหัวข้อและประเด็นที่ตั้งไว้ในกรวิจัยนี้นำมาเสนอในเชิงพรรณนา โดยการวิจัยนี้จะเน้นเฉพาะในขอบข่ายของแนวคิดสภาวะมนุษย์ของกฤษณมูรติเป็นหลัก

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

สภาวะมนุษย์ หมายถึง สภาวะต่าง ๆ ที่เกิดจากเงื่อนไขทางความคิด ความทรงจำ และประสบการณ์ในอดีตที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม

สภาพความเป็นไปของจิตมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของเงื่อนไข ได้แก่ ความกลัว ความริษยา ความอิจฉา ความจริง การตื่นรู้ ความรัก รวมถึงความตาย

การตื่นรู้ หมายถึง การตระหนักรู้ในทุกสภาวะโดยการคอยหมั่นสังเกตตามความเป็นจริง

ปรัชญาภุชฌมูรติ หมายถึง แนวคิดเรื่องสภาวะมนุษย์ที่ต้องค้นหาสืบสวนภายในตน

อิสระ หมายถึง การหลุดพ้นจากสภาวะต่าง ๆ ของมนุษย์ การจบของความทุกข์ ความขัดแย้ง และปฏิเสธความอยาก ความปรารถนา เป็นต้น

ความรู้สึกรู้ตัว หมายถึง การรู้เท่าทัน

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้คือ

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ การศึกษาข้อมูลเรื่อง แนวคิด สภาวะมนุษย์ที่ปรากฏอยู่ในงานเขียน บทสนทนาของภุชฌมูรติ
2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิจากหนังสือแปล บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. นำข้อมูลที่ปฐมภูมิและทุติยภูมิมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อนำไปสู่บทสรุปของงานวิจัย

ผลการวิจัย

จากการที่ได้ศึกษาเรื่องสภาวะมนุษย์ในปรัชญาภุชฌมูรติ แบ่งเป็นมิติต่าง ๆ ดังนี้

1. มิติด้านปรัชญา

ในมุมมองทางอภิปรัชญาจะเห็นได้ชัดจากการที่เขาเสนอว่า สภาวะต่าง ๆ ของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่เป็นอย่างจริง เป็นสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติเป็นข้อเท็จจริง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

กฤษณมูรติกกล่าวว่า ความจริงซึ่งเป็นอยู่จริง และสิ่งจริงนั้นก็คือตัวเรา และตัวเรานั้นก็คือ โลก (When you are a light to yourself, you are a light to the world, of course the world is you and you are the world.) เขาหมายถึงโลกที่เป็นสังคมมนุษย์ โลกทางด้านจิตใจ สภาวะของมนุษย์ในมิติด้านจิตใจทุกคนล้วนต่างมีปัญหาเช่นเดียวกัน มีมิติด้านลบ เช่น ความกลัว ความริษยา ความทะเยอทะยาน ความทุกข์ ความตาย และมิติด้านบวก เช่น การตื่นรู้ ความรัก ความมีเสรีภาพ กล่าวคือ ในทุกสภาวะนั้นจะพบว่าดำรงอยู่จริงกับมนุษย์ชาติทุกคน กฤษณมูรติยังเห็นว่า สัจจะหรือความจริง (truth) นั้นไม่ใช่แค่ความคิด แต่เป็นการปฏิบัติและการสังเกต มนุษย์จะเห็นแสงสว่างและความจริง ความเป็นปัจจุบันได้ โดยการเกิดจากสมาธิเท่านั้น (Krishnamurti, 2012)

กล่าวถึงสมาธิในความหมายของกฤษณมูรติ คือ การเรียงบลงของความคิด เป็นภาวะแห่งการใส่ใจ หรือการเฝ้าดูจิตโดยไม่มีการปฏิเสธหรือต่อต้าน เป็นการเฝ้าดูอย่างใส่ใจในทุกสิ่งทุกอย่างที่กำลังเผชิญ ไม่ว่าจะจะเป็นความรู้สึกหรืออารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การเฝ้าดูอย่างไม่บิดเบือน การเฝ้าดูซึ่งเป็นกระบวนการของสมาธินั้นจะทำให้รับรู้ความจริงของสิ่งต่าง ๆ ได้ ซึ่งแนวคิดเรื่องสมาธินั้นไม่ได้เกิดจากการฝึกฝนโดยการใช้วิธีการใด ๆ ที่ทำให้เกิดขึ้นได้ การนั่งขัดสมาธิ หายใจเข้าออก มนุษย์ไม่สามารถสัมผัสสภาวะของสมาธิได้ และจิตนั้นรวมถึงหัวใจด้วย ทั้งหมดของธรรมชาติทางกายและจิตของมนุษย์จำเป็นต้องมีความอ่อนไหวอย่างสูงเพราะความอ่อนไหวก่อให้เกิดปัญญาเป็นความใส่ใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะเท่านั้น (ธราตวัน บุญพรหม, 2552, หน้า 84)

แนวคิดของกฤษณมูรติ มีลักษณะประสานแนวคิดด้านจิตนิยมกับสสารนิยมเข้าด้วยกัน แบบธรรมชาตินิยม (naturalism) ที่ถือว่า มนุษย์มีทั้งร่างกายและจิต สองสิ่งนี้เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์และแตกดับไปพร้อมกัน ธรรมชาตินิยมจึงถือว่าร่างกายและจิตใจมีความสำคัญเท่ากัน เป็นรากฐานของมนุษย์นิยม คือ เชื่อว่าความสุขทางกาย ความสงบของจิตใจ ปัญญาเข้าถึงสัจธรรมและเสรีภาพเป็นสิ่งมีค่าสูงสุดของมนุษย์ มนุษย์คือมนุษย์ กฤษณมูรติเชื่อว่า ทุกสิ่งในธรรมชาติทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิตอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติ เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ดำรงอยู่ และมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จนกระทั่งดับสลายไปในที่สุด ตามหลักดังกล่าวนี้ มนุษย์จะต้องใช้ปัญญาและปฏิบัติ

ให้เข้าใจถึงสถานะที่แท้จริงนี้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องอาศัยอำนาจจากสิ่งเหนือธรรมชาติใด ๆ อภิปรายเรื่องความจริงของเขา คือสิ่งที่สดใหม่เสมอในปัจจุบันขณะ ความจริงรับรู้ได้ด้วยประสบการณ์โดยตรง เมื่อมนุษย์มีสมาธิ มีการรับรู้ต่อทุก ๆ ความคิดและความรู้สึกในแต่ละขณะที่มีมันเกิดขึ้น และสมาธิ คือ การรู้ทันต่อสถานะที่เกิดขึ้นจริงในความคิด แต่ไม่ได้ถูกกำกับด้วยความคิด เพราะความคิดได้สร้างความแบ่งแยกระหว่างความจริงแท้กับสิ่งที่ความคิดสร้างขึ้นเพื่อปิดบังการเห็นความจริง

ในมุมมองทางญาณวิทยาของกฤษณมูรติ มุ่งแสวงหาความรู้จากโลกภายนอกและโลกภายในแต่เน้นสภาวะภายใน คือ จิตสำนึกของมนุษย์ซึ่งเป็นความรู้ที่อาศัยปัจจัยภายนอกและภายในประกอบเป็นได้ทั้งมิติทางลบและบวก เขามีความเห็นว่าการรู้ไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสบการณ์และเหตุผลในอดีตแต่รับรู้ได้ด้วยประสบการณ์โดยตรงอย่างทันทีทันใด และเป็นอิสระจากความรู้เดิม ซึ่งแตกต่างกับความรู้ที่ถูกครอบงำจากความคิด จะเข้าถึงความรู้ที่แท้จริงจะต้องเข้าถึงด้วยอย่างทันทีทันใด คือ สหญาณทางจิตวิทยา (psychological intuition) เป็นความรู้ว่าขณะนี้จิตของเรามีสภาวะเป็นอย่างไร เช่น กำลังมีทุกข์ หรือมีสุข มีความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจ ชื่นชมหรือเบื่อหน่าย เป็นต้น คือการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทันทีทันใด และในทุกขณะของการดำรงอยู่เป็นความรู้ที่ทำให้เกิดความสุขในการดำเนินชีวิตอย่างอิสรภาพ สภาวะเช่นนี้เท่านั้นที่จะทำให้เกิดความรู้ที่แท้จริงและเข้าถึงสัจจะความจริงได้

ในมุมมองทางจริยศาสตร์ของกฤษณมูรติเกิดจากความเข้าใจตนเองเพื่อกระทำความดีต่อผู้อื่น การเข้าใจในชีวิตตนเองในความสัมพันธ์ต่อชีวิตผู้อื่นที่มีระหว่างกัน อย่างซื่อสัตย์ ความเข้าใจนี้จะนำมาซึ่งหลักปฏิบัติที่ควรปฏิบัติต่อกัน กฤษณมูรติไม่ได้บอกขั้นตอนและวิธีการหรือไม่มีข้อบัญญัติใดเพื่อจะนำพาไปสู่ความดี นั่นเป็นเพราะว่า กฤษณมูรติต้องการให้ผู้คนเป็นอิสระจากสิ่งที่เขามองว่าเป็นพันธนาการทั้งปวง ซึ่งรวมถึงวิธีการหรือหลักประเพณีปฏิบัติและแม้แต่ว่าเขาเองก็ไม่ให้ยึดติด กฤษณมูรติไม่ได้บอกให้ใครเชื่อหรือยึดแนวทางที่เขาสอน แต่เขาต้องการให้ผู้คนได้เรียนรู้และพิจารณาในสิ่งที่เขานำเสนอด้วยตนเอง ความเรียบง่ายของความคิดของกฤษณมูรติผ่านภาษาของเขาไม่มีอะไรซับซ้อนเกินไป ภาษาอังกฤษของเขางดงามโดยมีมารยาทแบบอังกฤษ การใช้ถ้อยคำเป็นอิสระจากการใช้อ้างอิงในคัมภีร์หรือศาสนาทั้งหมด เขาใช้คำศัพท์และตัวอย่างที่ไม่ได้อยู่ภายใต้ความคิดและอคติที่ซ้ำซากในอดีต

การดำรงชีวิตที่ดีของมนุษย์ควรมีคุณค่าและมาตรฐานความถูกต้องดีงามต่าง ๆ ทางศีลธรรม และเป้าหมายของชีวิตไม่ได้อยู่ภายใต้กฎธรรมชาติหรือมาจากอำนาจเหนือธรรมชาติ เขาเชื่อว่า มนุษย์ไม่จำเป็นต้องได้รับการสั่งสอนแบบมีขั้นตอนของชีวิต แต่เพียงตื่นรู้เท่านั้น กฎณมูรติไม่ได้พูดคุยเหมือนนักปราชญ์แต่เป็นเพื่อนกับทุกคน และการพูดคุยของเขาไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้ ประเพณี แต่ให้ความเข้าใจกับตนเอง เข้าไปในปัญหาจิตใจมนุษย์ และด้วยท่าทางบุคลิกที่ดูเข้มแข็งแต่มีเมตตา ดังนั้นเขาจึงสื่อสารด้วยความรู้สึกสดชื่น ดูเหมือนว่าเขากำลังคุยกับพวกเขาแต่ละคนเป็นการส่วนตัว เพื่อจัดการกับปัญหาเฉพาะของเขาหรือเธอ เขาเป็นบุคคลที่มีความเห็นอกเห็นใจ ตั้งใจฟังชายหญิงที่มาหาเขาด้วยความสนใจ และให้คำแนะนำจนพวกเขาตื่นรู้ผ่านความเข้าใจด้วยตนเอง ตระหนักรู้ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นทั้งภายนอกและภายในจิตด้วยการเฝ้ามองการเคลื่อนไหวของทุกความคิด เฝ้ามองความรู้สึกทุก ๆ อัน ปฏิบัติทุก ๆ อัน การเฝ้ามองเช่นนี้ทำให้จิตใจสงบและเกิดอิสระ

2. มิติด้านสาระสำคัญของสภาวะมนุษย์

กฎณมูรติกล่าวถึงสภาวะต่าง ๆ เกิดจากร่างกายและจิตใจของมนุษย์ เกิดมาจากสภาพภูมิอากาศ ที่อยู่อาศัย อาหาร วัฒนธรรม สังคม ศาสนา และเศรษฐกิจโดยรวม สภาพแวดล้อมจากประสบการณ์ โดยการศึกษาและโดยแรงกดดันจากครอบครัวและอิทธิพลกำหนด ทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยที่ทำให้มนุษย์ไม่เกิดรับรู้ทางปัญญา ปัจจัยสำคัญของสภาวะมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและไปในอนาคต คือ “ตัวฉัน” (me) ซึ่งคิดในแง่ของเวลา “ตัวฉัน” ต้องการจะเป็นอิสระโดยพยายามดิ้นรนเพื่อให้บรรลุถึงโมกษะหรือนิพพาน ทำให้มนุษย์มีความสับสนและมีความทะเยอทะยานอยากมากขึ้นเรื่อย ๆ (Skitt, 2017, p. 149)

มนุษย์มีชีวิตอยู่ในความหลงและมึตม่นจากความเป็นจริงจากสภาวะภายนอกดังกล่าว กฎณมูรติกระตุ้นเตือนให้มนุษย์มีการตื่นรู้ รับการรู้สึกตัวในทุกสภาวะจิตใจ มีการสืบสวนอย่างที่มีนัยเป็นอยู่จริงอย่างซื่อตรง และเป็นปัจจุบัน สภาวะภายในต่าง ๆ เช่น ความกลัว ความริษยา ความอิจฉา และความตาย ถ้ามนุษย์ไม่สามารถพบทางออกจากมันได้ เขาจึงประดิษฐ์เทพเจ้า โบสถ์ พิธีกรรม และความเชื่อเพื่อหลบหนีและพึ่งพิงในรูปแบบต่าง ๆ นั้น เพราะเหตุนี้ทำให้มนุษย์ถูกรวบงำมาแต่เยาว์วัยและไม่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของจิตใจได้ง่ายนัก สิ่งทีกฎณมูรติ

บอกกล่าวกับผู้คนในระหว่างการสนทนาและการพูดคุย คือ การสังเกตสภาวะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม เขาเสนอว่า มนุษย์ควรเริ่มต้นให้การศึกษาตั้งแต่วัยเยาว์ในเรื่องการสังเกต เพื่อช่วยให้มนุษย์แต่ละคนเข้าใจกระบวนการทางจิตใจตั้งแต่เด็กเล็ก เพื่อป้องกันสภาวะต่าง ๆ ที่จะครอบงำจนกลายเป็นสัญชาตญาณไป ควรพิจารณาปัญหาต่าง ๆ นั้นมาจากความกลัวเพราะความกลัวบดบังความมีอิสระของมนุษย์ การมีชีวิตอยู่โดยไม่มีความกลัว คือ จุดเริ่มต้นทางการศึกษาที่ถูกต้องและก่อให้เกิดอิสรภาพ (กฤษณมูรติ, 2556, หน้า 79) การพึ่งตนเองเป็นการปลดปล่อยตนเองให้เป็นอิสระโดยสมบูรณ์ กฤษณมูรติสนใจเรื่องการศึกษาเพื่อให้มีมนุษย์ที่เปี่ยมด้วยสติปัญญาที่สมบูรณ์ เขาเริ่มก่อตั้งโรงเรียนแห่งแรกขึ้นในอินเดีย ต่อมาในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา กฤษณมูรติให้ความสำคัญกับศูนย์การศึกษาและต้อนรับผู้ใหญ่ที่สนใจได้ปลีกตัวจากกิจวัตรประจำวันมาศึกษาชีวิตของพวกเขาโดยมีคำสอนเป็นแนวทางเท่านั้น

การศึกษาที่ดีควรให้มนุษย์ทุกคนมีอิสรภาพ และมีความสามัคคีแต่อิสรภาพนี้ไม่ได้มาด้วยการสร้างเสริมตัวตน หรืออวดตาให้ยิ่งใหญ่หรือใฝ่มุ่งแต่ความสำเร็จ การจะเป็นอิสระได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์ต้องเข้าใจตนเองและมีสภาวะจิตใจที่สามารถปลดปล่อยจากเงื่อนไขอุปสรรคต่าง ๆ ได้ แนวทางของการศึกษาที่เริ่มต้นแต่เยาว์วัยจะช่วยให้แต่ละคนได้รู้ว่ภายในจิตใจมีอุปสรรคอะไรบ้างกีดขวางอยู่ มิใช่เพียงแต่ถ่ายทอดวิธีปฏิบัติรูปแบบใหม่ ๆ หรือยึดถือเทคโนโลยีแนวคิดใหม่ ๆ ให้ผู้เรียนรับเอาไป เพราะการถ่ายทอดในลักษณะนี้ไม่มีทางจะกระตุ้นสติปัญญา และก่อให้เกิดความเข้าใจอันสร้างสรรค์ได้ มีแต่จะยิ่งสร้างเงื่อนไขให้มากขึ้นเท่านั้น ยังคงเป็นหลักการการศึกษาที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ทุกหนทุกแห่งในโลกและเป็นสาเหตุที่ทำให้ปัญหาของมนุษย์ยิ่งเพิ่มขึ้น การสร้างความรู้ความเข้าใจเป็นสาระสำคัญของชีวิตมนุษย์เป็นการสร้างการศึกษาที่แท้จริง โดยสภาวะด้านจิตใจจึงควรใสกระจ่างและหลุดพ้นจากความอยากได้อะไรมีเช่นกัน สภาวะความอยากเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความกลัวยังส่งผลให้ยอมกระทำตามอย่างคนอื่น ๆ และหวังว่าเด็ก ๆ จะประสบความสำเร็จตามที่ผู้ปกครองทะเยอทะยานอยากให้เขาเป็น ซึ่งสิ่งนี้ล้วนเกิดขึ้นจากสภาวะแวดล้อมและโครงสร้างทางสังคมที่ปราศจากความรัก มีแต่การไขว่คว้าหาความได้เปรียบเพื่อสนองความต้องการของตน (กฤษณมูรติ, 2556, หน้า 179) กฤษณมูรติมีแนวคิดเพื่อช่วยพัฒนาให้เยาวชน

สามารถเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนและการใช้ชีวิตในทุก ๆ วันได้ การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ครู และอยู่ในสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่ไม่มีการเปรียบเทียบแข่งขันกัน

3. มิติด้านสภาวะมนุษย์ของกฤษฎมูรติ

เนื่องจากกฤษฎมูรติสนใจปัญหาของมนุษย์ โดยเน้นทางด้านจิตใจซึ่งเป็นส่วนสำคัญของมนุษย์ เขาเสนอแนะให้ใช้วิธีการสำรวจตรวจสอบตนเอง เรียกว่า การตื่นรู้อย่างจริงจัง ซึ่งการกระทำดังกล่าวกฤษฎมูรติถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เป็นการปฏิบัติตัวตัวอย่างแท้จริง การดำรงอยู่ของมนุษย์ล้วนมีสภาวะที่เหมือน ๆ กัน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เขาเห็นว่า การสำรวจตนเองเพื่อแสวงหาความจริงด้วยตนเองนั้น มนุษย์ควรมีอิสระ กล้าที่จะออกจากการครอบงำของประเพณี ความเชื่อทางศาสนา อย่างไรก็ตาม การมองสะท้อนกลับมาที่ตนเองเป็นเสมือนกระจกที่มนุษย์สามารถมองเห็นตัวเองได้ดี ดังจะยกตัวอย่างสภาวะมนุษย์ของกฤษฎมูรติในมิติด้านภายใน ดังนี้

ความกลัว (Fear)

ความกลัวมีหลายประเภท ความกลัว คือ ความวิตกกังวลมากมายในชีวิต เมื่อคิดถึงสิ่งต่าง ๆ ก็จะทำให้เกิดความกลัว จิตสร้างความกลัวขึ้นมา มนุษย์มีความอยากต้องการทุกสิ่งทุกอย่างจึงมีความกลัวเกิดขึ้น และความคิดเป็นการตอบสนองก่อให้เกิดความกลัว มนุษย์เราสร้างทฤษฎีขึ้นมา จิตใจยึดถือทฤษฎีเหล่านี้เพื่อยึดติด ความเชื่อต่าง ๆ ทั้งหมดก็ยังคงเป็นกระบวนการทางความคิดและเวลาตราบเท่าที่มนุษย์ยังคิดจะบรรลุความสำเร็จ ในสภาวะจิตก็ยังคงติดอยู่ในความกลัวเสมอ กระบวนการทางความคิดคือ ที่ตั้งของความกลัว เมื่อต้องเผชิญหน้ากับมันแล้ว มนุษย์เราต้องสำนึกรู้อยู่กับความกลัวอย่างเต็มที่โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงมัน การเข้าใจกระบวนการของจิตใจมีความสำคัญเป็นการเข้าใจในขณะหนึ่ง จิตใจที่ตื่นกลัวไม่สามารถแยกแยะความกลัวได้ ดังนั้น การมองเห็นความจริง คือ การยุติความกลัว (ฐนกร กันต์กริน, 2562)

กล่าวคือ ความคิดและเวลาเป็นรากฐานของความกลัว ชีวิตของมนุษย์เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเวลา อดีตควบคุมปัจจุบัน และปัจจุบันสร้างอนาคต ดังนั้นอนาคตกำลังก่อตัวขึ้น ความกลัวจึงเป็นการพยายามหนีจากสิ่งที่เป็นอยู่ ทำให้เกิดความขัดแย้ง ความกลัว คือ การเคลื่อนไหวของความคิดเป็นผลมาจากความทรงจำ ความรู้เก่า

ประสบการณ์ มันเป็นการเคลื่อนไหวในกาลเวลา ถ้าไม่มีกาลเวลาก็จะไม่มีความกลัว ดังนั้นสิ่งสำคัญคือ ต้องตระหนักถึงกระบวนการทั้งหมดด้วยตัวเองโดยการสังเกต ติดตามเรียนรู้เกี่ยวกับความกลัวและไม่ถามหาวิธีกำจัดความกลัว เพียงปล่อยเป็นอิสระจากความกลัว การมองดูความกลัวว่าเป็นความเป็นจริงทั้งหมด ไม่มีการสูญเสียพลังงานไปกับความพยายามที่จะขจัดความกลัว แต่เป็นส่วนหนึ่งของความกลัว โดยไม่แบ่งแยก ความกลัวจึงจะจบลงในที่สุด การกบฏและทำลายต่อความกลัว ต้องกล้าที่จะตั้งคำถาม ทบทวนทุกสิ่งทุกอย่าง ความกลัวเป็นสิ่งที่ต้องเผชิญ ความกลัวไม่อาจหมดสิ้นลงได้ในทันทีทันใด มนุษย์ต้องเริ่มเผชิญหน้ากับมัน เริ่มทำลายมันทีละเล็กละน้อยและในที่สุดจะอยู่เหนือความกลัว การสร้างสรรค์จะเปิดโอกาสให้มนุษย์ได้แสวงหาความจริงด้วยตัวของมนุษย์เอง

ความริษยา (Envy)

เมื่อมนุษย์เรามีความริษยา ต้องการจะเข้าใจความริษยาให้ถ่องแท้ไม่ใช่เพียงแค่ออกกำลังกาย คนส่วนใหญ่ต้องการกำจัดความริษยา จะด้วยวิธีต่าง ๆ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เพื่อกำจัดมันแต่ก็ไม่สามารถกำจัดมันได้ มันยังคงอยู่สืบไปไม่สิ้นสุด การเปลี่ยนเป็นเข้าใจมันจริง ๆ เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงรากลึกของมันและไม่มีการประณามในคำว่าริษยามีความรู้สึกประณามอยู่ ดังนั้นจิตสามารถแยกความรู้สึกที่เรียกว่า ริษยาออกไปได้ โดยจิตไม่เชื่อมโยงความรู้สึกเข้ากับถ้อยคำจะไม่มีตัวบุคคล ไม่มีตัวตน ไม่มีตัวฉัน ไม่มีการเปรียบเทียบ การให้ชื่อแก่ความรู้สึกนั้นว่าเป็นความริษยา มนุษย์ได้ประณามมันแล้ว กฤษณมูรติแนะนำให้ดูจิตของตนเองที่กำลังเคลื่อนไหว อย่านำได้ฟังเพียงผ่านความคิดหรือผ่านถ้อยคำ แต่ให้สำรวจตรวจสอบความรู้สึกของความริษยาหรือความรุนแรงที่คุ้นเคย และสืบค้นต่อจนสามารถปลดปล่อยจิตให้เป็นอิสระจากอิทธิพลทั้งหมดของอดีตที่ครอบงำ มนุษย์เราควรมีอิสระจากวัฒนธรรมที่ได้รับ การอบรมเลี้ยงดูมา ถ้าจิตเป็นอิสระจากทั้งหมดนี้แล้วจิตก็ต้องเป็นอิสระจากถ้อยคำด้วย เขากล่าวว่า จิต (mind) ประกอบขึ้นด้วย ถ้อยคำ สัญลักษณ์ อุดมการณ์แนวคิดมากมายทั้งหมดนั้นรวมกันในตัวตน (me) ในตัวตนมีความริษยา การตระหนักรู้โดยปราศจากความรู้สึกประณาม การตัดสินใจ รวมทั้งไม่มีความรู้สึกที่พยายามจะเอาชนะความริษยา เป็นการตระหนักรู้อย่างลึกซึ้งโดยปราศจากการเปรียบเทียบ ความริษยานั้นก็จะจบสิ้นลงอย่างสมบูรณ์ (กฤษณมูรติ, 2560, หน้า 119-23)

ความอิจฉา (Jealousy)

กฤษฎมูรติเรียก ความอิจฉาเป็นผลมาจากความทรงจำในอดีต แต่ตัวความรู้สึกเป็นอะไรบางอย่างที่ใหม่ มันเกิดขึ้นโดยทันทีทันใด แต่มันกลายเป็นอดีตเมื่อเราให้ชื่อเรียกมันว่า ความอิจฉา และเป็นการเพิ่มพลังให้แก่นั้นด้วย ดังนั้นการระบุชื่อถ้อยคำนั้นก็เข้ามาบรบกวนการพินิจดูความเป็นจริง โดยการเรียกมันว่า ความอิจฉา การใส่มันไว้ในกรอบของถ้อยคำของความทรงจำ ความพึงใจ แต่ตัวความรู้สึกนั้นสดใหม่ไม่ได้เป็นของเมื่อวันวาน หากเรามองมันโดยไม่เรียกชื่อก็ไม่มีศูนย์กลาง ในทันทีที่เราระบุชื่อให้แก่อารมณ์ความรู้สึกนั้น เราก็ได้นำมันมาไว้ในโครงสร้างเก่าและโครงสร้างเก่ามีผู้สังเกต คือ ตัวตนที่แยกออกไปที่ประกอบขึ้นด้วยถ้อยคำ แนวคิด ความคิดเห็นที่บอกว่า สิ่งใดถูกหรือสิ่งใดผิดฉะนั้นจึงสำคัญยิ่งที่ต้องเข้าใจกระบวนการระบุชื่อและมองให้เห็นว่า คำว่าอิจฉาเข้ามาทันทีอย่างเป็นไปเองแต่หากเราไม่ให้ชื่อ ความรู้สึกซึ่งจะต้องมีการรู้ตัวอย่างมหาศาลมีความเข้าใจอย่างยิ่งในทันที จากนั้นมนุษย์จะพบว่าไม่มีผู้สังเกต ไม่มีผู้คิด ไม่มีศูนย์กลางที่ตัดสิน และไม่ได้แตกต่างจากความรู้สึกนั้นไม่มีตัวตน ผู้รับรู้ความรู้สึกนั้นความอิจฉาได้กลายเป็นความเคยชินจนเป็นนิสัย การตระหนักถึงความรู้สึกเคยชิน เราต้องเปลี่ยนแปลงมัน เราต้องเป็นอิสระจากมัน เพียงแต่ตระหนักว่ามัน เพียงแต่ดูมันเฉย ๆ เช่นเดียวกัน เมื่อรู้สึกกรังสิ่งใดเกิดขึ้นเราจะเมตตาดูแลมันเมื่อเกิดไม่รักก็จะกำจัดมัน

กฤษฎมูรติใช้คำว่า รัก เกี่ยวกับความรู้สึกที่เรียกว่า ความอิจฉา การรัก ความอิจฉา คือ การไม่ปฏิเสธหรือประณามความรู้สึกนั้นจึงไม่มีการแบ่งแยกระหว่างความรู้สึกและผู้สังเกตในสภาวะการรับรู้ที่เป็นทั้งหมดนี้ หากเราหยังเข้าสู่มันอย่างลึกล้ำโดยปราศจากถ้อยคำจะพบว่า เราสามารถลบล้างความรู้สึกที่อยู่อย่างชินกับคำว่า อิจฉาออกไปได้อย่างสิ้นเชิง (กฤษฎมูรติ, 2560, หน้า 125-129)

ความจริง (Truth)

กฤษฎมูรติกล่าวว่า เราไม่จำเป็นต้องแสวงหาความจริงหรือสัจจะความจริงไม่ใช่สิ่งที่อยู่ไกลออกไปสามารถเกิดขึ้นภายในจิตจากขณะสู่ขณะ หากตื่นรู้ความจริงได้จากขณะสู่ขณะ ความรู้สึกตัวนี้จะปลดปล่อยจิตสำนึกหรือพลังงานชีวิตตราบเท่าที่จิตยังใช้จิตสำนึกเพื่อบทบาทแห่งตัวตน ในทุกเวลาเกิดการขึ้นพร้อมด้วยความทุกข์ความขัดแย้งและความจงใจหลอกลวงของมันด้วย เมื่อจิตเข้าใจกระบวนการ

โดยถ้วนทั่วบริบูรณ์เท่านั้น กระบวนการนี้จึงจบสิ้นลง สัจจะหรือความรักนั้นจะปรากฏขึ้น อาจจะเรียกมันว่าความรักหรือให้ชื่ออื่น แต่ชื่อใดก็ไม่สำคัญ (กฤษณมูรติ, 2545, หน้า 111) บางครั้งกฤษณมูรติเรียกภาวะนี้ว่า ความรัก หรือบางครั้งก็เรียกว่า สัจจะหรือความจริง และเมื่อมีความรักจะไม่มีความเห็นแก่ตัว ไม่มี ความแตกต่างทางความคิดหรือลัทธิต่าง ๆ และไม่มีสงคราม (สุวรรณา เจริญธนาภิกขิต, 2549, หน้า 53)

การตื่นรู้ (Awareness)

กฤษณมูรติกล่าวว่า สภาวะการตื่นรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงสู่สภาวะใหม่ที่จะสิ้นสุดความขัดแย้งได้ การตื่นรู้ในสิ่งที่เป็นอยู่จริง คือ การปล่อยให้มันเป็นอิสระ トラバโดที่มนุษย์ยังไม่สามารถตื่นรู้ถึงสิ่งที่เป็นอยู่จริง แล้วยังคงพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงให้เป็นอย่างอื่นอีก トラบานั้นจะมีแต่ความทุกข์ การตื่นรู้ถึงสิ่งที่ตนเป็นอยู่จริงนั้นสามารถนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงสู่สภาวะใหม่ และมีอิสรภาพที่เกิดจากความเข้าใจ (กฤษณมูรติ, 2560, หน้า 29)

ความรัก (Love)

กฤษณมูรติถือว่า ความรักไม่สามารถกำหนดขึ้นมาได้ มันเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ อย่างง่ายตาย ที่ใดมีรักที่นั่นย่อมมีเมตตาและปัญญา ความรักเช่นนี้มีใช่ความรักแบบต้องการครอบครอง ไม่ใช่การตอบสนอง แต่เป็นรักที่ไม่เรียกร้องสิ่งใดตอบแทน ความรัก คือ ความจริง ไม่ใช่อารมณ์ ไม่ใช่สิ่งที่จะมาคร่ำครวญปราศจากความรู้สึกโดยสิ้นเชิง มนุษย์ควรเข้าใจความรักเสียตั้งแต่ยังเป็นหนุ่มเป็นสาว บางทีบรรพบุรุษและครูอาจารย์คงจะไม่รู้จักกับความรัก จึงได้สร้างโลกที่น่าหวาดหวั่นขึ้น สร้างสังคมที่เต็มไปด้วยสงครามทั้งภายในและภายนอกที่ไม่มีวันยุติ ระบบศาสนาปรัชญาและอุดมคติทั้งหมดของคนรุ่นก่อนล้วนผิดพลาด ด้วยบุคคลเหล่านั้นปราศจากความรัก แต่นั่นมิใช่ความกว้างใหญ่ของชีวิตทั้งหมด หากปราศจากความรักอันแรงกล้าแล้ว มนุษย์จะไม่มีวันเข้าใจถึงสิ่งทั้งหมดเลย มนุษย์ยังคงพบแต่ความทุกข์ยาก ความเลวร้ายและในบั้นปลายแห่งชีวิต จะไม่หลงเหลืออะไรอยู่ (กฤษณมูรติ, 2543, หน้า 51)

ความตาย (Death)

มนุษย์เกิดจนกระทั่งตายเป็นความขัดแย้งอันต่อเนื่อง เป็นความพยายาม ไร้จุดหมาย เราไม่อาจต่อลงกับความตายได้ เช่นเดียวกับใบไม้ที่ร่วงโรย การติดอยู่ในคุกแห่งการยึดความคิดของตนเอง ในความทุกข์ทรมาน ความเชื่อ การติดอยู่ในความเคยชินและความสิ้นหวัง ชีวิตมีความทุกข์โศก ความสุขเพลินเพลิน ความกลัว ความเจ็บปวดทรมาน และความสิ้นหวังของชีวิต มนุษย์มีการแบ่งแยก สร้างความรุนแรงเกลียดชัง ล้วนปราศจากความรัก บางศาสนาเชื่อในการกลับมาเกิดใหม่ แต่ที่สำคัญคือปัจจุบันการใช้ชีวิตอยู่อย่างไรต่างหาก ด้วยเหตุนี้การจะต้องเผชิญกับความตายไม่ผลัดวันประกันพรุ่งรอจนแก่เฒ่า และในปัจจุบันการเผชิญกับมันและเข้าใจมันไม่ใช่เกรงกลัวมัน ดังนั้นการตายลงทุก ๆ วัน จากความเป็นตัวฉัน จากสิ่งที่ได้สะสม จึงหมายถึงมีจิตใจที่ไร้เดียงสา เป็นจิตใจที่ประเสริฐ (กฤษณมูรติ, 2553, หน้า 63)

สรุปผลการวิจัย

กฤษณมูรติกล่าวถึงตัวตน คือ ตัวฉัน นั้นเป็นความเคลื่อนไหวทั้งหมดที่ความคิด (thought) ทำให้เกิดขึ้นจากจิตสำนึก (consciousness) ได้ก่อตัวขึ้นจากทุกสิ่งทุกอย่างที่มีนิจจดจำเอาไว้ เช่น ความเชื่อ ลัทธิที่ยึดถืออยู่ พิธีกรรม ขาดินิยม ความกลัว ความสุข ความทุกข์ และตัวจิตสำนึกนั้นก็คือตัวฉัน มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน พวกเขาเป็นทุกข์ กลัวภัย มีความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัย พวกเขามีพระเจ้าเป็นของตน มีพิธีกรรมของตนซึ่งทั้งหมดนั้นเกิดขึ้นจากความคิด การตั้งคำถามและสงสัยในทุกสิ่งทุกอย่างเป็นลักษณะเด่นของนักปรัชญา เพื่อค้นหาด้วยตัวเอง กฤษณมูรติไม่ต้องการผู้ติดตามหรือสาวก การทำให้มนุษย์มีความเข้าใจในการเห็นธรรมชาติที่แท้จริงไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้จากหนังสือหรือความฉลาดทางความคิด ไม่ต้องมีศรัทธาหรือการฝึกฝนทางศาสนา แต่ทั้งหมดที่ต้องการคือ การสังเกต (observing) ด้วยความใส่ใจ และการเข้าหาชีวิตแบบตรงไปตรงมาอย่างง่าย ๆ มุ่งสนใจในตัวชีวิตที่เป็นอยู่จริงในการตื่นรู้ ไม่ใช่ความคิดจินตนาการ

การตื่นรู้ คือ การรู้ธรรมชาติของตนเองในทุกสภาวะ รู้โครงสร้างและองค์ประกอบของความคิด ความรู้สึก (thinking and feeling) การรู้จักตนเอง คือสำคัญอย่างยิ่ง รู้จักการสัมผัสของจริงด้วยตนเอง รับรู้ถึงสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันขณะตาม

ความเป็นจริง เพราะหากสังเกตเห็นภายใต้ความคิดความรู้ก็กลายเป็นอดีตไปแล้ว การใช้ความรู้จากประสบการณ์ในอดีตมาสำรวจตนเองนั้นไม่ใช่การสังเกตที่ถูกต้อง การสังเกตต้องเป็นไปโดยอิสระจากภาพมายา ด้วยการสังเกตเฝ้าดูเช่นนี้ องค์กรประกอบทางธรรมชาติที่แท้ของตัวตนจึงจะเผยออกมา และองค์กรศาสนาไม่เปิดเรื่องราวนี้ให้รู้ว่เพราะมันเป็นผลประโยชน์เพื่อต้องการสร้างกลุ่มหรือองค์กรบางอย่างเพื่อครอบงำมนุษย์ต่อไป ปัญหาทางด้านจิตใจนั้น มนุษย์ต้องเข้าใจตัวเองอย่างแท้จริง ต้องอาศัยการเฝ้าดูสังเกตเห็นในปัจจุบันขณะเท่านั้น ไม่ใช่เอาความคิดในอดีตมาดู ปัจจุบัน การเอาความคิดที่เป็นอดีตไปแล้วมาเฝ้าดูปัจจุบันคือการมองดูผ่านข้อสรุป อาทิ สภาวะต่าง ๆ ของมนุษย์ มีความอยาก ความกลัว เป็นการมองผ่านสิ่งที่ตกค้างจากอดีตแล้วหลงคิดว่ากำลังเฝ้าดูปัจจุบัน การเฝ้าดูปัจจุบันขณะจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อปราศจากผู้เฝ้าดูซึ่งเป็นอดีตไปแล้วเท่านั้น (Observes can be no observer in the past.) การเฝ้าดูปัจจุบันจึงสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อความคิดในอดีตเกิดขึ้นมาสัมผัสปัจจุบัน จะต้องหยุดลงตรงนั้นทันที ถ้าปล่อยให้ความคิดดำเนินต่อไป ปัจจุบันขณะจะถูกปรุงแต่งด้วยความคิดถึงอดีตและอนาคต ไม่ใช่ปัจจุบันขณะที่แท้จริงอีกต่อไป การสังเกตสภาวะที่เป็นจริง เมื่อไรหรือกลัวจึงเฝ้าดูมันอย่างที่มีมันเป็น ไม่ตำหนิ ไม่ตัดสิน แค่เฝ้าดูมันเติบโตและเสื่อมสลายไป

ด้านวัฒนธรรมและการศึกษามนุษย์เคยชินที่จะกดข่มสภาวะต่าง ๆ ไว้ กฤษฎณมูรติแนะนำให้สังเกตเฝ้าดูความโกรธ ความโลภ ความอยากต่าง ๆ เฝ้าดูมันอย่างต่อเนื่อง ปล่อยให้ความรู้สึกความโกรธร่วมกันและเสื่อมสลายไป โดยรับรู้มีสติอย่างต่อเนื่อง หากทำเช่นนี้ได้มนุษย์จะไม่ถูกครอบงำโดยความโกรธอีกต่อไป เป็นคำแนะนำของกฤษฎณมูรติ มนุษย์จะพบด้วยตนเอง การปล่อยให้สภาวะต่าง ๆ เติบโต สังเกตเฝ้าดูมันโดยไม่ตัดสิน คัดเลือก เฝ้าดู สภาวะต่าง ๆ เช่น ความโลภ ความอิจฉา ความกลัว ที่เกิดขึ้น สังเกตและปล่อยให้มันเติบโตงอกงาม เฝ้าดูมันเปลี่ยนสภาพเหมือนนักวิทยาศาสตร์ใช้กล้องจุลทรรศน์สังเกตเซลล์ที่กำลังเติบโต การสังเกตโดยปราศจากการใช้ความคิดในอดีต (background) ความต้องการใด ๆ จะสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น การสังเกตเฝ้าดูภายในตนเองโดยไม่ตัดสิน สังเกตเฝ้าดูการเปลี่ยนแปลงสภาพ เพียงสังเกตดูโดยปราศจากความคิดและปราศจากผู้สังเกตด้วย จึงไม่มีตัวกลางระหว่างการสังเกตกับความจริง มนุษย์ทุกคนสามารถเป็นแสงสว่างที่ชี้ทางให้แก่ตนเอง

จึงกล่าวได้ว่า สภาวะของมนุษย์ คือ การปรับสภาพจิตใจเพื่อการตื่นรู้ ด้วยเนื่องจากจิตใจของมนุษย์มีความอยากปรารถนาหาความสุขเพลิดเพลินจนทำให้เกิดความทุกข์ ความแตกแยก ความขัดแย้ง จนกระทั่งเกิดสงคราม ฯลฯ ฤๅษณ์มูรติกล่าวว่า การทำลายสิ่งที่มีมนุษย์ปรารถนาทำได้โดยการสงบนิ่ง ทำให้เงียบจนเกิดการรับรู้ เกิดสมาธิ มีวินัยในตนเองเกิดการควบคุมตนเองตลอดเวลา ประสบการณ์แห่งการตื่นรู้ นั้น เป็นเรื่องการปฏิบัติภายในของคนผู้นั้นอย่างแท้จริงซึ่งไม่อาจเห็นได้จากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการนุ่งห่ม กิริยาท่าทาง หรือแม้แต่การพูดจาเองก็ตาม ผู้รู้ที่บอกเล่าถึงภาวะจิตใจอันเป็นอิสระดังกล่าวได้แต่เพียงการบอกให้รับทราบเท่านั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการตื่นรู้ คือ การมีจิตที่เป็นอิสระจากเงื่อนไข ว่างจากตัวตน เวลา และอิสระจากความคิดทั้งปวง การกระทำเช่นนั้น ไม่ได้มาจากอำนาจวิเศษใด ๆ หรือความสามารถทางอภิญา ไม่ต้องพึ่งพาใคร นอกจากคนผู้นั้นจะต้องเป็นผู้สังเกตจิตใจของตนเองอย่างถึงที่สุดเท่านั้น ในการตื่นรู้เกิดขึ้นทุกขณะระหว่างการสนทนาใช้การสืบค้นร่วมกัน โดยไม่มีครู ไม่มีลูกศิษย์ ไม่มีผู้นำ ไม่มีอาจารย์ ไม่มีผู้ช่วยให้รอด ทุกคนเป็นครูและนักเรียน ทุกคนเป็นผู้นำ และการเข้าใจในสิ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นด้วยตนเอง และความรู้สึกการตื่นรู้เป็นงานที่เหนื่อยยาก ความเข้าใจกระบวนการทั้งหมดแห่งตนเท่านั้นที่จะสลายเงื่อนไขปัญหาต่าง ๆ ได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง สภาวะมนุษย์ในปรัชญาฤๅษณ์มูรตินี้พบว่า ตัวตนเป็นส่วนหนึ่งของสภาวะมนุษย์ ตัวตนหรืออัตตาเป็นกระบวนการอันซับซ้อน เป็นความเคลื่อนไหวของมนุษย์ในบทบาทต่าง ๆ ในแต่ละวัน การรู้ตัวถึงความกลัว ความริษยา จากขณะสู่ขณะ ความรู้สึกเหล่านี้เป็นการแสดงออกของความเป็นตัวตน คือ ฉันทัน รวบรวมอยู่ในขอบข่ายของความคิด เราสามารถค้นพบบทบาทของตัวตนในทุกขณะเวลาซึ่งมีสาเหตุเบื้องต้นมาจากความกลัว สิ่งที่ได้ทำคือการตระหนักรู้ถึงมันในทันทีที่ต้องการอยากจะเป็นอิสระจากตัวตน ความอยากนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของตัวตนด้วย การรู้จักตัวตน คือ การค้นพบของแต่ละคนในแต่ละขณะ จิตจะตื่นตัวอย่างรวดเร็ว และเป็นอิสระ ไม่มีการบังคับ ควบคุมหรือพึ่งพิงอำนาจใด ๆ แต่เป็นการเฝ้าดูความจริงภายใน ดูความคิดที่มันเกิดขึ้น เห็นวิวัฒนาการเกิดและดับเองตามธรรมชาติ จนรับรู้

เพื่อความอิสรภาพที่สมบูรณ์โดยไม่มีการตัดสิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณา เจริญนาทิต (2549) ศึกษาเรื่อง “ตัวตนในทัศนะของกฤษณมูรติ” โดยสรุปว่า ตัวตนในทัศนะของกฤษณมูรติไม่ได้เป็นอาตมันหรืออัตตาที่สืบทอดมาจากชาติก่อน เป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง ไม่ได้เป็นสาระสำคัญของมนุษย์ สำหรับเขาแล้วความทรงจำได้สร้างและสั่งสมความเป็นตัวตนของมนุษย์ขึ้นมา ความทรงจำเหล่านี้มีทั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ “ตัวตน” คือ สิ่งที่ถูกห่อหุ้มด้วยสภาวะต่าง ๆ เช่น ความอิจฉา ความริษยา ความเกลียด ความกลัว ความโกรธ ความโลภ ความทะเยอทะยาน ความเจ็บปวด ความอ้างว้าง ความเคยชิน การหลบหนี ความอยาก ฯลฯ ซึ่งสภาวะเหล่านี้เป็นองค์ประกอบของความคิดของมนุษย์ทั้งสิ้น การเป็นอิสระ คือ การทำให้มันและไตร่ตรองในสมาธิและเกิดการตระหนักรู้จากการนั่งสมาธิ ทั้งนี้ยังมีข้อแย้งเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่กล่าวว่า เกิดจากบริบททางสังคมในเวลานั้น มีการเรียกร่องเอกราชทางการเมืองจากอังกฤษ และปัจจัยภายใน คือ ความรู้สึกโศกเศร้าจากการตายของน้องชายเหมือนเป็นกุญแจที่ปลดปล่อยให้กฤษณมูรติเป็นอิสระ เกิดการตื่นรู้จากภายในและจิต ผู้วิจัยคิดว่า เขาเป็นอิสระจากอำนาจปัจจัยทั้งหมดด้วยตัวเอง คือ การดับต่อทุกสิ่งในอดีตเพื่อให้จิตใจตื่นรู้ขึ้น ปัจจัยหรือเงื่อนไขใด ๆ ย่อมไม่มีผลต่อเขาเช่นกัน

จากการศึกษาเรื่อง สภาวะมนุษย์ในปรัชญา กฤษณมูรติพบว่า การตื่นรู้เป็นหลักสำคัญที่สุดของสภาวะมนุษย์ กฤษณมูรติมีความเชื่อมั่นด้วยการปฏิบัติการทำงานของจิตใจ ไม่เลียนแบบตามกระบวนการเดิม กฤษณมูรติทำให้เข้าใจถึงสภาวะต่าง ๆ นั้น ต้องอาศัยความรู้สึกตัว (consciousness) เป็นฐานในการตื่นรู้สภาวะธรรมชาติที่เป็นจริงอย่างใหม่ สดเสมอ ความรู้สึกตัวเป็นแนวทางนำไปสู่ความถูกต้องในชีวิต ทุกแง่มุมและขจัดความสงสัย ความทุกข์ทางจิตใจต่าง ๆ ให้เบาบางไป การทำความเข้าใจชีวิตผ่านความรู้สึกตัวอย่างเป็นธรรมชาติเป็นการนำไปสู่มิติใหม่ในความเข้าใจชีวิตที่แท้จริง มนุษย์สามารถดำรงอยู่อย่างไม่ขัดแย้งกับสภาวะทั้งภายในตนเองและสังคมภายนอก ผู้วิจัยคิดว่า แนวคิดเรื่องการตื่นรู้ของกฤษณมูรติ คือ การรวมพลังทั้งหมดที่มีอยู่เพื่อสืบค้น เพื่อค้นหา ไม่ยึดติดรูปแบบ ไม่มีกฎตายตัวในการปฏิบัติ แต่ให้เพ่งดูจิตเป็นสำคัญ เหมือนในอดีตที่ศาสนายังไม่มีพิธีกรรม สถานที่ ศาสนพิธี ข้อกำหนด รูปแบบ การตื่นรู้ในเวลานั้นเกิดขึ้นโดยง่าย ต้องไม่มีอิทธิพลภายนอกมายุ่งเกี่ยว เกิดขึ้นเองโดยปัจเจกบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดมเดช รัตนบัญญัติ

(2552) การศึกษาเปรียบเทียบการเจริญสติของหลวงพ่อดิเรก จิตตสุโข กับความรู้สึกตัวของจิตพุ กฤษณมูรติ โดยสรุปว่า ความรู้สึกตัวของกฤษณมูรตินั้นปฏิเสธการสั่งสอนอบรมหรือการฝึกปฏิบัติใด ๆ ความรู้สึกตัวเป็นไปเองตามธรรมชาติที่มีอยู่เดิม ด้วยการรับรู้ความเป็นไปทั้งหมด ไม่แบ่งแยก หรือตั้งเป้าหมายไว้ก่อนเพื่อที่จะบรรลุผล

จากการศึกษาเรื่อง สภาวะมนุษย์ในปรัชญาภิกษุณมูรติพบว่า แนวคิดเรื่องชีวิตและความตาย เป็นส่วนหนึ่งในสภาวะมนุษย์เช่นกัน มนุษย์ทุกคนมีเกิดสุดท้ายคือ ความตายกันทุกคน กฤษณมูรติได้แนะนำให้สัมผัสและเข้าใจชีวิตด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ความจริงภายในจิตสำนึกของตนเอง ความตาย คือ การอยู่กับความตาย ซึ่งหมายถึงการสิ้นสุดลงทุก ๆ วันของความยึดมั่น ความเชื่อของตน และจบทุกสิ่งทุกอย่างที่ได้สะสมไว้ เขามีความเชื่อว่า ความตายเป็นข้อเท็จจริงหนึ่งของชีวิต กฤษณมูรติเห็นว่า ความตายก็คือการสิ้นสุด ยุติสภาวะทั้งหมดที่เกิดจากความคิด ซึ่งความตายที่เขาให้ความสำคัญก็คือ การตายทางด้านจิตใจ เป็นการตายในขณะที่ยังมีชีวิต ตายจากการยึดมั่น ถือมั่น เป็นอิสระ สู่สภาวะจิตว่างจากความคิดเท่านั้น จึงเป็นภาวะที่ต้องสัมผัสด้วยตัวเอง เกิดการตื่นรู้ และจิตเป็นอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสาธิต ฐิตธมโม (จันทะคาม) (2555) ศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์เรื่อง ชีวิตและความตายในพุทธปรัชญาเถรวาทกับกฤษณมูรติ และงานวิจัยของธารตะวัน บุญพรหม (2552) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความตายในทัศนะของกฤษณมูรติ และเขาเสนอวิถีทางสู่การหลุดพ้นจากปัญหา คือ การใช้สมาธิโดยการแผ่ดู และเรียนรู้ความเคลื่อนไหวของความคิดตนอยู่เสมอ มนุษย์มีศักยภาพที่จะมีอิสรภาพ หลุดพ้นจากพันธนาการ สภาวะเงื่อนไข อิทธิพลกำหนดจากความคิด กฤษณมูรติให้ความสำคัญกับเรื่องชีวิตและความตายเป็นอย่างมาก โดยเห็นว่า ทั้งสองเป็นสิ่งเดียวกัน การตายของกายเนื้อหรือร่างกายนั้นเป็นเรื่องที่เข้าใจได้โดยการมองเห็น และเข้าใจในธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต การตายทางด้านจิตใจเป็นการตายในขณะที่ยังมีชีวิต มนุษย์เราต้องอยู่กับความตาย เป็นการตายร่วมกับการมีชีวิตเป็นการตายจากเงื่อนไขของชีวิต เป็นการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ เขากล่าวว่า การเข้าใจในความตาย มนุษย์ต้องเข้าใจในชีวิตก็เพราะว่าความตายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของการดำรงอยู่ ฉะนั้น ความสำคัญของความตายจึงมีอยู่คู่กับการมีชีวิต มันสะท้อนถึงความมีอยู่ของกันและกัน ความตายทำให้รู้ความหมายของชีวิต เขามองว่า คนส่วนใหญ่มักไม่เข้าใจ

และได้แยกความตายและชีวิตออกจากกัน ทำให้ทั้งสองเป็นสิ่งที่อยู่คนละฟาก การแยกชีวิตออกจากความตายโดยสิ้นเชิงนี้ทำให้เกิดความกลัวตายขึ้น และเมื่อแยกมันออกจากกันมนุษย์เราจะไม่มีวันเข้าใจความตายได้เลย และนอกจากการแยกชีวิตออกจากความตายอย่างสิ้นเชิงจะทำให้เกิดความกลัว ความตาย ยังเกิดจากการยึดติดและการอยากสืบทอด ซึ่งความกลัวนี้เกิดจากการกลัวที่จะสูญเสีย ซึ่งเป็นความหวงแหนและการไม่ยอมปล่อยวาง ซึ่งมนุษย์เราจะเป็นอิสระจากความกลัวนี้ได้ก็คือ การกล้าเผชิญหน้ากับความตายต้องทำความตายให้ปรากฏ ไม่ใช่การฆ่าตัวตาย แต่หมายถึงตายจากการยึดติดจะทำให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป การใช้ชีวิตแต่ละวันนั้นให้เป็นราวกับว่าแต่ละวันนั้นเป็นวันสุดท้ายจะทำให้มนุษย์เราค้นพบความแท้จริง

ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปร่วมกิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองผ่านการสืบทอดในหัวข้อ “คุณเป็นคนครึ่ง ๆ กลาง ๆ ไม่เคยทำอะไรถึงที่สุดหรือเปล่า คุณรู้ตัวไหม” ในวันที่ 9-11 มิถุนายน 2560 จากการเชิญชวนของมูลนิธิอิฉันวิภังษา จุดประสงค์เพื่อเห็นสิ่งที่ เป็นอยู่จริงให้ถ่องแท้ เพื่อรับรู้สถานะแห่งการตื่นรู้ (self-awareness) จึงเห็นได้ว่าแนวคิดปรัชญาของกฤษณมูรติ คือ การศึกษาเพื่อปรับปรุงชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น จากเดิม สนใจด้านสภาวะทางจิตใจที่ซับซ้อนเหมือนชาวอติถิภาวนิยมและเชื่อว่าการมีชีวิตอยู่คือ การเผชิญหน้ากับตนเอง มนุษย์เป็นอนัตตา ไม่มีตัวตน ตำแหน่ง ความร่ำรวย เกียรติยศ ชื่อเสียง สภาวะต่าง ๆ เป็นของชั่วคราว มนุษย์ คือ แก้วที่ว่างเปล่าที่มีการเติมสภาวะหลากหลายมิติลงไป มนุษย์มีความอยาก ต้องการเพิ่มชื่อเสียง เงิน ตำแหน่งรางวัล และไม่หยุดแค่นั้น แต่เพราะแก้วนั้นว่าง จึงไม่มีวันเต็มเต็มความต้องการได้ ขบวนการเติมเต็มนี้เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันกับคนอื่น และติดในเงื่อนไขอิทธิพลกำหนด ผลคือทำให้มนุษย์ยังคงเป็นทุกข์เช่นเดิม การเป็นอิสระ ออกจากอิทธิพลกำหนดเป็นการทำให้แก้วนั้นเต็มได้ คงเหลือไว้ซึ่งความดีงาม มีคุณค่า ยังคงอยู่ มีการระลึกรู้ถึงอยู่ เช่นกันกับกฤษณมูรติ ในทุกวันนี้ยังมีคนสนใจในแนวคิด ของเขาที่สอนให้มนุษย์ตื่นรู้ ให้ระลึกรู้ตัว เพื่อพัฒนาตนเองด้านจิตใจให้มีความมั่นคง มีความสุข มีอิสระ เสรีภาพ แบบสงบนิ่งและมองโลกในแง่ดี การพึ่งตนเองหรือ การปลดปล่อยตนเองให้เป็นอิสระทางด้านจิตใจ โดยไม่ยึดถืออะไรเป็นที่พึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญ ถ้าหากมนุษย์ปรารถนาจะเข้าถึงการตื่นรู้และมีจิตใจที่เป็นอิสระอย่างสมบูรณ์นั้น

การพึ่งตนเองเป็นความจริงที่ปราศจากเงื่อนไข การรู้แจ้งตนเองหรือการมีอิสระจากภายในก็คือ การเข้าถึงสภาวะที่แท้จริงของตน สภาวะของมนุษย์ที่แท้จริงในปรัชญาภุคชนมูรติ คือ การรู้สึกรู้ตัว การตื่นรู้ เพื่อให้พ้นจากเงื่อนไขต่าง ๆ ของชีวิตนั่นเอง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเห็นว่า ควรมีการศึกษาแนวคิดทางด้านสภาวะจิตที่ตื่นรู้ในปรัชญาอื่น ๆ ที่มีแนวคิดอิสระ ผู้วิจัยเห็นว่า ยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกหลายประเด็นที่น่าจะนำไปศึกษาวิจัยเพิ่มเติม เช่น

1. การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบปรัชญาภุคชนมูรติและฌอง ปอลซาทร์
2. การศึกษาแนวคิดเรื่องเสรีภาพในปรัชญาภุคชนมูรติ
3. การศึกษาแนวคิดเรื่องจิตในปรัชญาภุคชนมูรติ

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง สภาวะมนุษย์ในปรัชญาภุคชนมูรติ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูล และให้ความร่วมมือในการดำเนินงานทุกขั้นตอนจนผ่านไปได้ด้วยดี และสามารถบรรลุผลสำเร็จในการวิจัยไปด้วยดี ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย

รายการอ้างอิง

- กฤษณมูรติ. (2543). *แต่ทว่าสาว* (พจนา จันทรสันติ, แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- กฤษณมูรติ. (2545). *เผชิญความจริง* (หิ่งห้อย ฌ ภูเขา, แปล). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- กฤษณมูรติ. (2549). *อนาคตของมนุษย์อยู่ตรงไหน* (พยัคฆเดต, แปล). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- กฤษณมูรติ. (2553). *กฤษณมูรติและโลกท่ามกลางวิกฤต* (นันทนิจ บำรุงทรัพย์, แปล). นนทบุรี: ภาพพิมพ์.
- กฤษณมูรติ. (2556). *การศึกษาและสาระสำคัญของชีวิต* (นวลคำ จันภา, แปล). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- กฤษณมูรติ. (2560). *กระจงแห่งความสัมพันธ์ (สภาวะรับรู้อันไร้การเลือก 2)* (หิ่งห้อย ฌ ภูเขา, แปล). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ฐนกร กันต์กริน. (2562). *Fear ความกลัว*. เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=qQ2n0xfv_T4&feature=share&fbclid=IwAR0SZzLft
- ธารวัน บุญพรหม. (2552). *ศึกษาเชิงวิเคราะห์ความตายในทัศนะของกฤษณมูรติ*. รายงานการศึกษาอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปิยณัฐ ประถมวงษ์. (2554). *วาทกรรมความรู้ในงานเขียนของกฤษณมูรติ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระมหาสาธิต ฐิตธมโม. (จันทะคาม). (2555). *การศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์เรื่องชีวิตและความตายในพุทธปรัชญาเถรวาทกับกฤษณมูรติ*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, คณะพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศุภชัย ศรีศิริรุ่ง. (2515). *สภาพของมนุษย์ (human condition)*. เข้าถึงได้จาก <https://philosophy-suansunandha.com/2015/06/23/existentialism/>
- สุวรรณา เจริญธนาภิต. (2549). *ตัวตนในทัศนะของกฤษณมูรติ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุวินัย ภรณวลัย. (2550). *ยอดคนมหาโยคะ*. กรุงเทพฯ: มังกรบูรณา.

อุดมเดช รัตนบัญญัติ. (2552). *การศึกษาเปรียบเทียบการเจริญสติของหลวงปู่เทียน
จิตตสุโภ กับความรู้สึกร่างกายของจิตู กฤษณมูรติ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.

Krishnamurti. (2012). *What is meditation (truth and actuality)*. Retrieved
from <https://www.youtube.com/watch?v=8b9E9gz3yTE>.

Skitt, D. (2017). *To be human*. India: Replika Press.

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University